

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину 12 еор.
на пола године 6 „
на четврт године 3 „
на један месец 1 „
за Србију:
(у сребру)
за годину 120 гроша, на пола године 60 гроша,
а на четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

О Г Л А С И
рачунају се по количини врста или места
које заузимају из оваких ситних петит слова
и за сваку врсту плаћа се увек по 6 новчића
а за жиг сваки пут барма по 30 новч.

Д О П И С И
шаљу се уредништву, а претплата и огласи
администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући
под бројем 11 и 12 у дунавској улици

Гувојски не враћају се натраг.

У ОЧИ ХРВАТСКОГ САБОРА.

Стојимо на прагу хрв. саборнице — још неколико дана, па ће се отворити врата њена народним заступницима, а галерија публици.

Као прво питање излази пред сабор: питање о домаћој влади, и њеном начелнику, бану.

Ово је питање, и то као прво, истакао „Обзор“ у 187. броју, у чланку, којим пита: „може ли наш сабор у садањим околностима с успехом саборисати?“ и у ком одговара: да не може, јер с ким да се сабор упушта у расправљање?

С тога се „Обзор“ нада, да ће сабор пре, него што се упустити у расправљање законске основе о ревизији нагодбе, обратити се на круну са предствком, да именује бана, кога ево већ годину и по дана нема.

Шта одговара на то „П. Нандо“? Одговара, да нема таког мађ. министра, који би круни предложити могао, да пре ревизије постави бана, једно, што Угарска ревизијом прима већи терет на себе, па јој се неће, хрватску опозицију и званијем митити, а друго, што ни „парламент“ немају право, круни предлагати, кога да именује за министра.

Међутим није реч о том: да хрв. сабор круни предлаже, кога ће поставити за бана, него о том, да представи, да у обшће постави бана, т. ј. да закон изврши, или да дотични орган, угар. министар-председника позове, да предлог учини, да се од године и по, дана упражњено место бана попуни, кад се сам то учинити узтеже. И угарски сабор од г. 1865 није предлагао круни, кога жели за министре, али је искао, да се по закону одговорно министарство постави, па да тек с њим уг. сабор о поравнању већа. Уг. сабор дао је истина гаранцију своје добре воље и намере тим, што је изаслао одбор од најпавнијих људи, и што је тај одбор потањко основу поравнања примио, и тим моралну гаранцију дао, да ће и саборска већа на основу као закон примити — али се искало, и постигло, да се пре претреса основе у сабору, и пре узаконења постави одговорно министарство, које ће поравнање спровести.

Аналогно, слично је томе то, што хрватска народна странка иште.

Ту није говор о парламентаризму, него о међусобном поверењу, а услов је међусобног поверења, да уг. влада испуни онај закон, који бар са њеног гледишта постоји, пре, него што заискати може, да се нов законски предлог прихвати.

Чули смо, где владини органи као узрок отезању наводе, што уг. влада жели најпре сазнати размер странака у хрв. сабору, а нарочито у одношају према „ревизији нагоде“; али како се слаже с тим она песма, по којој се поравнање хоће не са странкама, него са целим народом? Друго, то би био знак умног сиромаштва, кад мађ. државници не би већ били сазнали размер странака; напоследку, ако хоће на делу, да парламентарно према већини владу постави, томе, ако би се оманула, и после има времена, тога ради нема ни права, ни разлога, међутим, и то у најодесуднијим стварима и часовима суспандовати постојећи закон, земљу и народ без законите главе држати, и тако рећи са „безглавим народом“ ново поравнање правити.

Но друго ја нешто у заседи, што смо од пре наговестили, и што бог би дао, да непогодимо. Нама се чини, да уг. влада на уму има таког бана, и у обшће таку владу у Загребу, која и већина сабору у двојној краљевини, и већина народа не би допала, што сведоче и задахнути чланци „П. Лојда“, у којима је, и то не једанпут речено, да уг. влади ни разлог мудрости, ни осећај захвалности не допушта, унијонску странку, и то Раухове багре, напуштити, шта више, да политика изискује у Загребу унијонског бана, у Будим-Пешти народњачког хрв. министра.

Отуда те сузе — то оклевање, даље: неки пештански листови подигли су и оваку хуку-буку, да Угарска опет нове,

незнамо какве материјалне жртве приноси на олтар новог поравнања, без какви нови услуга на корист Угарске; ми не мислимо тако — али тако суде ти листови, или им бар у рачун иде, да тако трубе.

Мађари каде да се упусти у нову погодбу, у коју ји је гроф Лоњаји из друге своје спекулације увукао, па као да би једва дочекали какав повод, какву излику, да се нова погодба разбије, и да старе своје пријатеље на крми оставити могу. Тако изгледа, да је од патарња, кад ће се нова влада поставити, отимично направљен не само чвор, него и камен спотицања.

Наравно, из тога би по вољи, или по невољи, присталице нове нагодбе могли баш то исвести: да баш због те опасности не треба питање нове владе направити, питањем самог поравнања, т. ј. да треба ревизију у претрес узети, и примити и пре него се нова влада постави, само да се не осујети нова, по њином мишљењу кориснија „нагодба“.

Ми нисмо тога мишљења, и то не с тога, што би имали задњу мисао, да се тим путем, по средно, осујети нова „нагода“. Не, у нас цел неоправдава средства, ми правим путем нашем циљу идемо. Него зато, што стојимо пред овом дилемом: или Мађари имају ону задњу мисао, т. ј. да двојној краљевини даду неповољну, сумњиву владу, или не. Ако је имају, онда непомаже ни нова нагодба, и онако било, везаним штима или на божију вересију примити је, и народно становиште напустити; ако немају, то ће они тим пре моћи, и требати пристати на то, да се пре свега закон изврши, т. ј. банско место попуни, што је њима и по новој „нагоди“ увек у власти, владу у Загребу променити, ако би се нашли оманути. Напротив ако би хрв. сабор, и то народна странка у њему и пре те тако рећи моралне, лично гаранције пристала на нову нагодбу, на коју је по њеним речима само са погледом на потребу „способне, поштене, и радине владе“ противу свога начелнога уверења пристала, онда би изпод ногу изгубила сваки разлог — резон — попуштања.

Политична смрт, или случају вођа народне странке у таквом случају обмане не би била никаква радост, а још мање накнада увређеном и оштећеном народу.

Зато дакле пуним правом и разлогом може и мора народна странка настојавати бар на том, да уг. влада преодним постављањем новог бана фарбу покаже, и какву таку гаранцију даде.

Је су ли, ни су ли вође народне странке од тога какав „услов ревизије“ изрично направили, незнамо али кад је то био главни разлог ревизије, треба да тај разлог пре ревизије чином постане, а не голом надом остане, тим више, што тако и закон иште.

Нека се не боје тога, што ће противници пребацити, да су „нагоду“ из лични побуда, због званија учинили, јер који одпором у том питању, које је обшће, док год се иште постављање владе у обшће, без обзира на личности, покаже, да је кадар, изгледе своје на коцку метути, да га т. ј. при личним наименовањима обићу, тај ће баш посведочити: да га је при попуштању у главним стварима због омогућења „способне, поштене и радине владе“, зајиста уверење и обшће, а не лични интерес руководио.

У противном случају изложио би се код свога народа сумњи: да зато није захтевао преодну владу, што није хтео ни смео прејудиквати свом изгледу, и личном интересу, а тим би сенку бацдио и на чистоћу побуда при стварном попуштању.

Нека се нико не боји противничке сумње и клевете — али је зазор од народне сумње оправдан, а даже одетан, јер он е једина залога поштенога рада у обшћим стварима. За то: руку на срце — али и прет на било јавнога мишљења и поверења.

Но има још једно питање, које би пре претреса нове „нагоде“ требало узети у претрес, а то је: питање о положају начелника поједини струка зем. владе према са-

бору и бану, односно према круни, или ти о њиној одговорности према круни, сабору за своја дела. Познато је, да су вође народне, наишав на немогућност, одкопчати бана од уг. министра-председника, дошли на ту мисао, да ипшг, да осим бана буду за своје послове одговорни такође начелници поједини одеака. Мађари су одбили овај захтев, као бајаги због тога, што је то ствар унутрашње реорганизације, која спада у делокруг законодавне и административне аутономије тројне краљевине. То су и без њи знали и сами хрв. регниколарци, али бојеји се, да би Мађари осујетили потврду те измене унутрашњег закона на боље, желили су, да се и то мете у нову „нагоду“, као веће сигурности ради. Но „безакони Јуда не хтеде разумети“, него се учини већи пријатељ хрв. аутономије, него сами тако што захтевају хрв. регниколарци, и тако остаде на том, да је министар Слави, а можда још ко, реч дао, да ће моралним упливом својим припомоћи, да се у таквом смислу измењени органични закон потврди.

Како би било сад, кад би хрв. сабор донео, и круни на потврду поднео, закон о одговорности одсени начелника, и то пре претреса ревизије „нагоде“?

Ми држимо, да би то требало да по наменовању нове владе буде предмет претреса и узаконења. Ово је саставни део „нагоде“, јер су тако рећи за ту цену, хрв. регниколарци напустили први захтев непосредног наименовања бана. Цена треба да се оствари пре ревизије — дела, а не речи. И ово је такође нов разлог томе, да се претреса ревизије постави нова влада, да се види, хоће ли она така бити, који ће хтети сабору, или круни препоручити онаки, бана колико толико ограничавајућег, и владу колико толико од сабора зависном чинећег закона.

Измеће остали предмета, које „Обзор“ као журне означаје, налазимо један, који се нама после оба горња и по претресу ревизије, најжурнијима чини, и то је: промена обштинског и жупанијског закона.

Док је овако са делокругом, и што је још више, са начином постављања и надзора обштински и жупанијски чиновника, донде ће и „најспособнија, најпоштенија и највреднија“ влада слаба успеха имати. Заман су добре очи, кад неваљају живци, неваљају ни руке, ни нога. Влада не може неваљати догледати, а камо ли све удепавати. Услов је добре земаљске аутономије добра обштинска и жупанијска аутономија; а ова зависе како од доброг закона, тако и од добри органа. Владе, ма како да су добре, остају владе, које се састоје из људи, и људски страсти; по данашњем обштинском и жупанијском устројству обштински и жупанијски начелници и чиновници ни по поштени, ни по престанку, тако рећи ни у чем не зависе од они тела, којима служе. Отуда су толике жалбе и тужбе остале не уважене, а чиновници све се већма заваљиваше у глбу глоба, шта више и сами злочина. Под добром зем. владом може нешто боље бити, али корен злу остаје, ако се не поправе дотични закони. То би био такође једини правичан и законити начин, да се народ опрости они неспособни и неваљали људи, које је политична корупција у званија недостојно увукла, и који се сад једино криминалним, или дисциплинарним путем не би могли очистити, јер мало је ти паука, који своје мржесте није утрдио, или осигурао, каквим таквим сvezама, или мерама. Ти људи нису снова постали поверењем народа, обштинске, или жупанијске, не би им се дакле никакве неправде учинила, ако би се донео закон, који ји меће на решето народног поверења. Који је делом посведочио, као што је томе толику прилику имао, да је достојан своје, или још веће поште, тешко да ће га народ бићи, јер колико у народу појединце влада злоба и завист, ипак је народ у маси сажалива срца, и пре сувише мекан, него сувише строга. Само би осведочене незналице, или зликовци пропали, а то и треба, шта више, кад је така тужба на рђаву управу, и кад

се тим и само начелно попуштање у ствари правда, или испричавља, то би онда „и нова нагода“ била без смисла, и значаја, кад би исти званичили рој остао, јер напоследку и нижи су прављени „по образу и подобију“ ваши управитеља, и тако би промена они без ови били од слабе вредности. Иначе може остати при оном, што рече „најстарији“ вел. жупан: би ће само премештања велики жупана и гдекоји чиновника па — „баста.“

Ово су наши назори у очи хрв. сабора.

БОСНА И ДИПЛОМАЦИЈА.

Ништа није у стању тежим теретом притиснути груд српског родољуба као мисао, која нам се из догађаја силом натуре; да нас, што која дан ближе, све то више удаљава од мете прве опште жеље и потребе целокупног народа нашег, од дела ослобођења и уједињења сретства у једну државу заједницу, што ће другим речма на једну успостављања животни услова српском народном останку и даљем културном развиту.

Већ је минула двадесетина година, како се тежња народна иза двадезитине и више равнолик планова и смерани покушаја у том правцу наово јаче осетила у целом народу, а више од десетине година прошло је, како се с дана у дан грозничавом нестрпљивошћу ишчекује први пресудан корак у том правцу и у тој жељи. И данас место да смо кадра с поверењем указати на коју од најближи дана скоре будућности као пресумптивну међу времена до које нас нада нетреба да остави, ако висио ради пасти у источни феатализам, пуштав се ваљима неизвесне судбе да нас носи куд је вољи драго, данас на жалост, ступа пред нас слика веће неизвесности у том погледу, но што игда беше ових последњих година. Босна је ступила пред европске дипломатије као тужатељ против свога крвопије и с тим је раздвара копрена масуте, којом су београдски државници обвили језгру српске политике. Београд је дезавујирао пред српством и страним светом да не може бити горе.

Ми тужним срцем приступаме својој публицистичној дужности, разветљујући ову појаву и разлажући значај овог корака, ког је јадна Босна, муком пригоњена морала учинити. Депутација босански невољника код европске дипломатије значи толико, да је Босну напустила вера у природну мисију Србије, да меродустни државнички кругови српски немају једноставног плана, који одговара захтевима народне мисли, или што је још пређе и горе, да нису динише учинили, а можда и чинили, што би нису ни мисао до дела могла довести. Босна пред европском дипломатијом значи да ни први услов остварењу и оживотворењу народне мисли није у дело приведен, услов: тежња народна заједница у моралном погледу. Босна изнурена и измождена види да бадава упире исплакване очи на Београд, те се обраћа на Беч и Европу.

Дал' ће јој отуда синити бар зрачак наде на сношљивију будућност — не може се предсказати. Претставници странах држава, примили су депутацију, неки од њих (рус и немачки) сасвим пријатељски и обнадаждили су их својим одговорима, осим једног енглеског посланика, који је сасвим лаконично одговорио: да његове информације о стању ствари у Српани сасвим другачије гласе, — на што му је од стране депутације уместно примечено: да није никакво чудо, кад их при из — турског извора.

Ми са своје стране не надамо се бог зна каквом успеху с те стране. Највише што ће дипломатија европска учинити, биће можда какав незначитан моментана побољшица тамошњег стања, што ће порту приволети да административним путем створи сношљивији modus vivendi, т. ј. да уклопи досадање крвопије-чиновнике своје из Босне, пак да их замене другима; бољим или горим? — остаје будућности да покаже. Босни, а у првој линији оним јадницима које депутација непосредно представља и заступа, било би и тиме колико толико поможено; они ишта више не траже више, но само да им се ујамчи живот и имање од сличног насиља, као што је ово, које их нагони да изиђу пред Европу са својим јадима. Она не траже више, и ми би им од срца желили, да што пре дођу и до тако скромно одмерене своје жеље.

Али у том кораку њиховом лежи грдна погибија Србије у моралном погледу како код српског тако и код страног света, политика Србије утучена је у главу и код целокупне војене снаге, која по најновијем извештају обухвата лешу цаифр од неки до сто двадесет хиљада увежбане војске и преко

шест стотина топова, које у арсеналу које на „ратној номи“; поред свега тога, што је Србија као војена снага данас релативно снажнија но што икад беше — важност и ауторитет њен, ни близу више није онај који беше још пре неколико година назад. То видимо на жалост и у постојећем спору њеном са Турском због Малог Зворника и т. д. а она, чија је политика ово стање створила, осетиће за цело положај Србије данас и у другим стварима и боље.

Србија је само својим географским и етнографским положајем и услед тога према постојећем стању ствари на балканском полутоку ради своје природне мислије могла и морала бити фактор, ког концерат европски држава није могао ни смео превидети. Државници у Србији неумешно или нехтедоше према томе схватити свој задатак, и данас Србија мора ту погрешку да плаћа грдним делом свог ауторитета а народ српски горким уверењем да је потиснут од своје мете натраг. Пре устанка грчког на Криту, Србија је претстављала архимедову тачку, са које се може покрерути из темеља турско царство да се сруши и разори. У речи коју би Србија изустала, лежао је глас српског, бугарског и грчког народа; рачунало се уз становништво балканског полутока још на Румуне и — вичераља египатског.

Данас, кад је вицецарљ постао присни пријатељ и доглавник цариградског султана; кад грчки краљ украшава прса султана највећим одличјем грчке краљевине, орденом „спаситеља“ и у знаку искреног пријатељства султана, прима орден „османлије“; кад Бугари ни своју децу неће да шаљу на науку у Београд а за политичке тешке свега неће ни да чују, него иду својим путем — данас Србија није више она снага која је била, а камо ли она која би требала да буде.

Шта мисле у Београду, дал ће ојачати морална важност Србије у српском и страном свету из овога случаја о коме је реч? Шта остаје Србији да „заврши“, ако ће свака покрајина српска радити на своју руку; шта ће радити на пољу, које узме европска дипломатија за поље свога експериментисања?

Заиста су тужни изгледу у српску будућност. После толикогодишњег вонтања, морадосмо пре кратког времена чути из Београда полузваничан глас: да Србија треба да учврстује свеа међу хришћанским народима на балканском полутоку. Дакле тек сад да „учврстује“!

Дала би се написати читива књига о данашњем стању српске „велике политике“, којим нас заштитују мудраци београдског кабинета, као дадиља расидавано дете каквим правним обећањем. Али према чвњеницама које развијене леже — пред нама и јасније говоре од сваке речи, нек је дозвољено да из болни груди узданемо, и да завршимо са: тешко српству поред београдске политике.

— 6 —

НОВИ САД, 11. августа 1873.

Узрочи пријатељству руско-аустријском рекли би по неким новинама, да су у изненадном нагињању западно-јевропске дипломатије што поспешнијем решењу источног питања. Јер да се ти знаци у најновије време код политичког делања западно јевропских државника не опазише, не би из дана у дан летели чудни гласи и различна откривања са истока. Под насловом „открића са

истока“ читамо у „Морген-Посту“, у неколико редака добро погођене смјерове и планове српски државника. Ту се вели наме, како су српске дипломате према осталим велесилама непрестано захтевали право истока, по коме би он сам о својој судбини решавао, и како су при том увек том идејом прокинути били, да само времена и прилике добију, па да мало по мало у тај положај дођу, да улогу словенског пријемца са успехом играти могу, да све Србе на полутоку уједине, и да онда тако снажено државно тело ту вгодну прилику чека, да и бугарску браћу с обе стране Балкана и Србе с оне стране Дунава и Саве новој моћној словенској држави на истоку придруже. Но ти велико државнички планови српских политичара посташе у најновије доба сасвим немогући, и то нарочито од онда, одак се почеше проносити гласови о споразуму и пријатељству аустро-руског у погледу решења источног питања. Један дописник из Београда пише наме у неке немачке новине: „У интересу својем не допушташе Русији никада досад, да се моћна словенска држава на балканском полутоку подигне. Русија је могла истина теже за самосталношћу појединих словенских племена трпети, а по кад кад и подпомагати, но увек је то радила са предпоставом, да ће политички преображај поставшени мањих словенских држава на балканском полутоку у својим међусобним одношајима само чист федеративан савез претстављати. Због тога је стала Русија на пут извађају велико државнички српски планова, због тога се она ни с кнезом Мијајилом добро гледала није, због тога је само могла и најодсудније велико државничке тежбе кнеза Михајила у погледу освајања Босне, Хрватовине и Старе Србије смести; због тога је јединога могла, и данас још може Русија своје политичке агенте и шпијуне у све кутије српске кнежевине разаслати. Најклатантнији је пример те руске непријатељске политике према балканским Словенима устанак босански и херцеговачки, коме припомошће неки високохваљени југословенски мужевни. Слањени народни вођ и јунак херцеговачки, војвода Лука Вукаловић, стави се сам на чело народног устаника. Но тек што је застави у боју на Граову, развио, мораде га на миг Русије његов пријатељ, кнез од Црне Горе, у Крајеву заточити, усјед чега се наравски све подухебе осујети. Споразум између Аустрије и Русије поможе Русији у последње време, те је много лакше своју задаћу у погледу хришћанских словенских народа у Турској по свом интересу вршити могла. У Београду као да се већ позадао говори о том, да ће Русија, само да образувају велике српске државе на пут стане, и најугледнији део, који би по уједињењу Срба тој држави припао, то јест Босну, Аустрији да уступи. Таки је уговор већ склопљен између обе велесиле, и отуда се само даде разумети пријатељство аустро-руско, коме узроке поставка многи не могуће растумачити. Народ у Босни, који најчистији језик српски говори, и који је знатним делом католичке вере, доби ће онда потпуно народну управу, т. ј. признаће му се народно име, да ће му се народна црвено-школска самоуправа, или ће му се зато, наравски по валупу аустријских парламентарара, дати какав државоправни положај, из кога се никуда поље ни помаћи неће.

све да захвалите, и у својој захвалности да се дате мало проштупати у славу и част пантеона науке, нашег великог мравњака! — Та зар вам нисмо ми помогли ископати из мрака и пропасти и ту вашу матичку Прагу?“

Тако шушкају мрави оштрећи своја гризла и звикајући своју својту из великог мравњака на част и весеље.

Да! помогли сте је ископати, матичку Прагу, ал' не да је штутјете и целивате, већ да је једете, мислећи, да вам је нико више не може отети. Копади сте је и копате је непрестано, копате јој очи, гризете јој срце.

Ал' нема те на лицу њену, мравији роде, кад јој приступна божан поклон и целов народних полазника, бежип од њена духа, што је у полазницима, те се сакриваш у грудну шуљину њених моштију, док се год не састане дух са телом те онет не закуда живо срце у тима моштина, док не ускрене матичка Прага старом славом, те не расточи своје врагове, не отера мраве у мравњака!

И ено их, де долазе! Видиш ли онај светли нис, онај валовити, шумни поток од јунака и застава, што се вије кроз гомилу занесеног, одушевљеног народа преко Призена до врањачког трга? — „На здар!“ Ко су? Од куда су? Куда су нагли? Је су ли ускрели стари Хусовци, јури ли на челу четама Жинка и Прокопа, на страх и трепет немачког мравњака? Пошоје ли с Табора, да ударају на Наумбург, да окушају замашност ужасних својих цепова на ребрима мравијег цара? Нису то стари Хусовци, подне је на Прикону, не ходају мртви у подне. Али је ипак сан; сан у по дана, што га је некада морао сневати неки велики угодник божији и народни, па га сад народ извршјује, па га сад извршјују чешки соколони, надахнути духом и заносом Жинке и Прокопа, извршјују га нови хусовци.

Ко је тај угодник народни, што је сневало тај смели, тај величавени сан?

Ено га, то је онај, што је први забо мотиком,

Г О В О Р,

којим је позоришту скуштину отворио 8. (20) августа о. г. Стеван Брановачки, начелник друштва за српско нар. позориште.

Славна скупштина!

Много поштована господо и браћо!

Управљајући одбор срп. нар. позоришта по дужности својој — коју му друштвена правила налажу — т. ј. да сваке године у редовној главној скупштини рачун дати има о својој радњи и пословању, како у духовном, тако и у материјалном погледу — позвао вас је и умолио у главну, на данашњи дан заказану седницу, да вама присуствујућим друштва члановима, а преко вас и целој срп. публици своје известије поднесе о свему — што се из близа корисног овог завода тиче — и што се течајем овогодишњим у тој ствари догодило; па да вас на то умоли, да на основу штампаног и изданог програма на дневни ред стављене предмете у претрес узети, и по вашем најбољем увиђењу и расуђењу мирним духом, но срчаном ревносту наредити и закључити стрпљење имате све то, што се у свези са одржањем и напредовањем позоришног завода налази; и чега ће се имати будући позоришни одбор и дружина за мерило држати у свом раду и поступању. А почем сам уверен, да сте се ви — много поштована господо! — са таквом намером и вољом овамо у седницу потрудили: то вас највеселније са добродошлицом поздрављам!

Славна скупштина! Кад видимо како сви просвећени народи за преку потребу своју бити држе — ово свога већера образовања, ово пак и духовне забаве ради, — позоришне заводе са не малим пожртвовањем установљавати, обдржавати и унапређавати, — онда ми Срби у Угарској живећи на жалост могао би рећи, да смо се веће насладе позоришног уживања наситили, и овај народни завод — којег смо досад тако рећи ни из чега подићи, и више година дана — много пута и тешком муком одржати старали се, хоћемо сад, кад је већ тако рећи позоришна дружина организована, и од дана на дан у вештачкој струци све више напредује, — да занемаримо; и тако рећи својој судби, да надне и пропадне, равнодушно предамо и оставимо. Оваку жалосну пресуду о будућој судби срп. нар. позоришта — пред вашиим лицем изрећи многоштована господо! заиста ми тешко пада на срце! — Али да ли немам право, овако што слутити или боље рећи овакога чега бојати се? На то ме побуђава та околност, што и они добротвори и родољуби — који су на потпомагање народног позоришта својевољно притицали, једни од више година са обећањем својих прилога, — а оет други у пропастој години, на молбу и позив управљајућег одбора, да се у том погледу бар нејасне шта мисли и хоћеју? Још ни најјасније се хотели нису, а још мање су својевољно наложеној дужности стварно одговорили. А шта да рекнем о новим каквим приложима? Као што ћемо мало кае уверити се, таквим већ скоро и нема — изувимајући један једини случај, о ком ће скоро после речи бити па и — ако који има, ти су тако незначити, да се с њима по потреби на крај изићи неможе; јер позоришне су потребе, по природном току ствари, сваки дан веће, а позоришни фонд је све мањи и мањи. — Тројна нам дакле борба преостаје у погледу руковања и одржања спасо-

да ископи свете остатке матичке Праге, што је први почео требити мраве са драгоцени моштију и са верног народа, јер је био вреднији од мравца, то је Јосип Јунгман.

Ко је то? По имену би рекао, да је какав изасланик мравњака. Ал' погледајте му у лице, па ће те видети одмах, да су те прте изреане из камене деснице титанске, да је то прави син словенског титана. Ко зна, који су се од предака му морали искупити од навале туђинске примив на себе то мравије име? Он га не хтеде скидати. И можда је баш и та маленкост допринела победи његове борбе; јер кад какав „Јунгман“ може бити врстан и веран Словенин, да шта треба да раде Шафаричи, Палазци, Хануши, Хатале, Сладковски, Чехови; како онда да се стиде свог словенског порекла Лобковићи, Мартинићи, Хараси, Котеци, Кински, па и сами Шварценбергови?!

Но није му само име било мравије, том сину Славие, била је и једна врлина мравија у њега: беше вредан, беше марљив, беше мрављив. Увидео је, да се мравија болест мора лечити омеопатски, да се мравија навала може сузбити само мравијом вредношћу, дурашним неумором.

Јеси ли била кадгод у Постојни, тој најдивнијој пећини на свету, том природном украсу твоје посестримске Крајске? Боље да си ту била онда, кад си завривала у покојну рауховску „speluncu poilatronum“, те си због тога одседела у следуници вацкој!

Ал' ако ниси била, чула си приповести о огромној шуљини подземној и о горостасним ступовима, што као да подржавају сводове, да не зароне пећину, а постали су од самих каљница растопљеног камена.

Узми, да је гора Постојна чешки народ, стиснута песница словенског титана; силни су се мрави провуели између каменитих прстију до у срце земље и народа, те изгризли у народној гори огромну шуљину. Још мало, још која година, па би се можда грдни сводови сурвали у пећину те сакра-

носног овог позоришног завода! Ова све ће тежа и жешћа одсад бити, тим више, што се на жалост већ и сад искусити даје, да у овостраном српству постоји једна партија, која овом заводу сваки значај у публици одриче, и цену му побија, комедијом га називајући и према томе се непријатељски јом га називајући и према томе се непријатељски држи; а друге опет иначе добровољне и на пријемоћ склоњене заносе и отуђују! Па и то је један између други узрока ладнилу према позоришном заводу — које се свакидашње све више и више приметити даје. Но да пређемо преко ове јаде појаве бољем надајући се — на саму ствар.

Управљајући одбор одупрљао је своје послове у својима седницама бројем 16, — а позоришни одсек опет у својима бр. 7 — као и економски одсек у својима бројем 14 седницама. Шта се и како радило? То се може из догични записника, који су положени на астал — у обити видети.

Као што се цела позоришна радња на 2 дела, на материјалну и духовну тако ће и известија о тима по особ следовати.

Овом приликом нека ми буде допуштено у погледу позоришног фонда у кратко и дотле неке примедбе — већера ради разјашњења — навести.

По закључци главне седнице од 11. августа 1872. заостало је било у обвезницама 40.233 ф. 20 новч. од те своте избрисано 154 ф. 50 новч. Правље заостало 40.078 ф. 70 новч.

У непокупљеним каматама било је 3.684 ф. 9 н. Избрисано 106 ф. 10 н. Заостало је 3.577.99. У готовини као касарет било је 1.299 ф. 3 н. Свега дакле 44.955 ф. 72 н.

Осим тога води се у рачуну као обећани, али неизплаћени придови 17.763 ф. 50 н. А напротив страдателни дуг износно је 5.980 ф. 49 н. А по садањем рачуну позоришни фонд биће: а) у обвезницама 38.893 ф. 70 н., б) у каматама рачуњеним до 31. јула неизплаћеним 3.272 ф. 78 н., в) у готовини као касарет 4.678 ф. 5 н., г) у активном дугу код бивши деоничара дворане 473 ф., — д) у предујму садашње позоришне дворане 152 ф. 70 н. То све износо 43.270 ф. 23 н.

Даље, примања од 1. септембра 1872 до 31. августа 1873 износо у своти 15.724 ф. 73 н.

Као што ће мало после речи и о томе бити, да је крајем месеца априла т. г. држана изванредна главна скупштина за добро бити пронашла једно позоришно здање тим више прибавити, што је на ту целу г. Гедеон Дунђерски велико-поседник и члан друштва 1.000 ф. поклонно, на чему буди му fala и слава. То је из горње своте примана у цену ове прибављене дворане уплаћено 6.600 ф.

Даље има се из горњег фонда у цену дворане уплатити осим поклона 1000 ф. прилог од 5000 ф. као и г. Г. Дунђерског још 7400 ф. г. Дан. Манол-ловића, који у друштво купа тога са 1/4 притекао. Кад се дакле садашњи страдателни дуг са 12.233 ф. и други још за дворану са 7400 фор. у суми 19.633 ф.

Изплати од горњи 43.270 фор. 23 н. у своти 19.633 ф. — а) остаће правље фонд од 23.637 ф. 23 н. б) у обвезницама и готовини б) у дугу срб. пркв. община заостало је 915 ф., в) у позоришну вграду уложени осим 1000 ф. поклона још из садањег фонда 14.000 ф., г) а обећани и неизплаћени дуг био би 17.763 ф. 50 н.

Што је и како је у погледу овог знатног али несигурног прилога од 17.763 ф. 50 н. управља-

нили за навек чешки народ, људску слободу, понос човека. Ал' у једаред проврви жива вода из камена. Људма, тадашњој просвети јевропској, не беше жао, што ће да пропадне народ један; камену се ражали, камен пропала. Падала је суза каменита из горина срца, од силних суза постадоше горостасни ступови, те подупрше сводове горске, да се никад више неће порушити, неће пољубати, већ ако не каквим трусом, велемоћном руком самога титана, ал' ситничарским подривањем из мравњака — никада!

Та жива каменита вода, та ступотворна суза горина, то беше Јунгман.

Ево му споменика. Око њега се скупио народ а он га гледа, перо му се зауставило у неуморној ризи, поглед му је стао задивљен, изненађен, он гледа сам свој сан, што је некада сневало у оствањима најсмелјег заноса, гледа га, како се остварило, како се оличио.

Чујем шушкање мравије из даљине: „Будале! скупили се око шуље слике, око сохе од папирна јој се клавају!“

Да! шуља слика, шуља, као што шуља беше пећина у срцу народном, што је ви надубијето, и што је он подупре ступовима од каљница радног зноја свога. Ал' из шуљине те главе, тих груди, изишле су све те четве, што се купе око њега, сви ти соколони, сва та четрна лека словенских лепотица, изишао је, ускрсао је — чешки народ.

Народе мој!“

Тишина. Чисто се чује гмизање мравца у срци матичке Праге.

Свако слуша, и та слика, наговешћујући споменик, што ће му се сад положити основни камен, она као да слуша.

То није никакав моћан владар, што му се диже тај споменик; није никакав велики војвода, никакав славни песник; ал' он је створио, што не може ни владар, ни војвода ни песник, што може само — велики родољуб, он је створио тог човека, што сад говори:

„Народе мој!“

ПОДЛИСТАК.

ПИСМА „ЗАСТАВИ.“

Драга посестримо!

Ти облећеш ваздан земље и градове, од скадарског језера па до хладне Неке, па јели ти се кад год зауставио поглед на Карпатима, на тој каменитој десници словенског титана, што је потегао стиснутом горском песницом у онај мравњака, што се зове Немачком? Јеси ли угледала ту песницу? — Та је огромна песница словенског титана — Ческа. Ал' и добро је, што је тако силновито стискао титан ту своју пест, јер силна је навала из онога мравњака, што га је подсео; ал' и добро је, што је тако стискао титанске прете, јер у длану му је неоцењено благо, што га треба чувати, да га не разнесу мрави, свети завештај праотаца, матичка Прага.

Познајеш ли ти драга селе, матичку Прагу, јеси ли је видала кадгод? Ону матичку Прагу, што изгледа као какав сан из древних времена, као ископане мошти прамајке једног великог народа, изнесене на светли дан, да их целива заворно постојство?

Ох, да ти је видету ту старину, накинџену новим накитима и приносима побожних полазника, како је пуна зазора и спомена, пуна прича и бајака, како је накађена песмама и звуцима освешћених јој синова! Ал' што је накађена, само још да није по гдгдгд и накађена — мравима, што су се ваљда нашла на њој, кад су је ископали из земље, мравима из оног великог мравњака, што га је подседа стиснута песница словенског титана.

Ти мрави мисле, да је Прага њихова: „Ми смо народ од науке“, шушкају они словенском свету око ушију, ми се не задовољавамо површином света, ми римије у дубљине, те учимо позивати јегру ствари, отимамо живот од мрака, и смрти, те износимо на светлост. Ако сад и ви то знате, само сте од нас научили, само нама треба

јуби одбор поступио — и о том ће се известије учинити. —

И овако се има ствар сада у погледу материјалног стања позоришног фонда са додатком, да јошт овамо спада и библиотека, репертоар, гардероба и друга постојећа реквизиата, које такођер прилично вредност представљају, и са не малим трошком су прибављена.

А што се даље другога дела позоришне радње т. ј. позоришног одсека, њиве, као позоришне друштвене радње и успеха тиче — о свему том ће г. подпредседник Антоније Хаџић — славној скупштини своје поднети известије.

Мени пак пре, него што моју беседу закључим, допустите моје мњење или боље рећи жељу да изјасним, да поред свега тога, што унапред увиђамо, да поред садањег стања позоришног фонда на одржање овог просветног завода много се захтева родољубивог жртвовања и да нам не лака борба предстоји у руковођењу позоришног рада са потребама, које се подмиривати имају, — то ипак не треба клонити духом, и наду у бољу будућност изгубити; а јошт мање да очајавамо, и допустимо, да се јошт сад по мњењу гдекојих, — која се чути дају због тога: што ће се морати може бити на подмирење позоришних потреба и од самог капитала у непредвиђеном случају окривљати — сва позоришна радња обустави, јер прво: кад смо већ позоришно зданије — репертоар и гардеробу са многима другима реквизиата прибавили — а позоришну друштвено организовали — која се од дана на дан више и више у глумачкој вештини усавршује — што, наравно изнова — неби лако подучили — све то сад напустити, шта би значили? и зашто би нам онда била, и што би хаснила позоришна дворана, у коју ћемо 15.000 фор. уложити? та баш та је понајвише из тога погледа прибављена, да се у Н. Саду, где се обично позоришна дружина зими, и то од 4—5 месеци дана, поред неважне субвенције бави и дела — и даље представе давати могу? — а друго, поштована господине! зар да тако мало наде полагамо у српски цео други народ — који, и ако је у овој последњој години дана шта ди — због свакоме нами познатих узрока — т. ј. невоље претрпљене чрез силни вода и киша, хрђавог рода, новчане кризе итд. — престао би са својима приловима онако као што смо се надали били, у помоћ притицати — и од сад, кад се времена на боље окрену, неће и онет пригрлити овај свој омљени завод, и тај сваки по свом могућству одржати, и унапредити га — зажелити, и подпомоћи! Та ето имамо и сада већ живи примера, старана и бриге гдекоји родољуба српских на то: да народно српско позориште обетати уозможе! тако је ево, као што реко г. Гедеон Дунерски ове године 1000 ф. на дворану поконио, тако је г. Дан. Макојловић из честог родољубља са 5000 фор. у помоћ овака купа притекао — тако је г. Марија, рођена Петровић, удата Харши у свом тестаменту на фонд позоришни 200 фор. а госпоја Терезија удова Прокопчић, рођ. Стојковић из Суботине такођер 200 фор. на зидање позоришне дворане тествовала. Па тако се по срећи можемо тврдо надати, да ће и српски сабор једанпут свој заључак о прилогу са 3000 ф. годишњем — оживотворити, и да ће и други добротели с временом подражавати такovima, какве сам горе навео — родољубивим примерима и пожртвовањима — и онда може бити кад, и где се није надати — овом просветном заводу у помоћ притицати, и тим га од пада снасти и одржати; па и тим путем род свој са својим суделовањем поучавати, образовавати и полевним забавама увеселјавати — на моралан живот принављати, у њему више мисли, и племените тежбе побуђавати, и његовати подпомоћи, и да ће се тако бар с временом позоришно друштво срп. народа консолидовати и његово даље постојеће, обезбедити, и осигурати.

У такој жељи и нади ја отварам данашњу седницу! с том изјавом, да је управљајући одбор, — почем је звуковарска штедионица у јанској години 50 ф., а овој онет 50 ф. свега 100 ф. у фонд позоришни приложила — друштво то за члана позоришне све друштвене у смислу правила с 1 гласом примила.

ДОПИСИ.

а—а В. Бечкерек 7. августа 1873. (Жупанијска конгрегација — раздор међу деакоцима). Како до данас никаквог извешћа о овде 11. о. м. — одржанеј жупанијској конгрегацији немате, преко свега тога, што од више њих слушах да су вољни о тој ствари писати, и с позивом на — зар од чести — праведно пребацивати Заставе од 5. о. м. хитим да вас о току те по граници значајне конгрегације ма и мало касно известим.

При томе се ограничавам само на оне ствари, које нас Србе занимају, с тога прелазим поздрав. жупана и одговор једног немца граничара из Јабуче, — који је на фразе вел. жупана са јошт китњастим фразама одговорио.

Пошто је после овога прочитан респектир мичистра унутрашњих дела од 26. јула о. г. у погледу развољачења границе, и утеловљена 5 нових срезова овој жупанији, притетупило се верификацији граничарски региментски заступника, који у смислу закона чланови жупанијског представништва постадоше; — начин верификације беше том приликом сасвим прост, бележник је читао име

по име граничарски заступника, вел. жупан је питао, даљ прочитан живи или је умро, и тим начином сваког живог прогласио је за представника жупанијског.

По прочитању и верификацију нови чланова устане трговац из Јарковца Милан Михајловић, стане гласно и ваљано разлагати, да су они само провизорни региментски заступници, и да им као такovima овде место није, те које с тога које пак из узрока, што овој жупанији прсаједињен део границе није према броју душа заступљен, а овде присутни граничари мандата за заступство немају, нит су за то изабрани, — изјављује у име своји једномисљеника, да се они за чланове овога тела не сматрају, већ да нов избор захтевају и из конгрегације на поље иступају. —

Говор Милана Михајловића беше с једне стране одобравањем пошраћен, по почем га нико не хтеде помагати, а осим тога одмах за њим Данијел из Елемира и вел. жупан почеше противно говорити, и на закон се позивати, који региментским заступницима ујамчана право заступства у жупанији, то се преко ове ствари брао пређе, и приступи се избору граничарски представника, с којима се има допунити средњитни жупанијски одбор.

На ту пел поднесе вел. жупан у договору са „лајтерима“ измајсторисану листу, која се по прочитању једногласно прими.

Пошто се је при овоме акту само мађарски се говорило, заште Михајловић да се и на српски протумачи.

Кад се овоме исказу одговорило, устане Мита Савић и рајасни да је поступак вел. жупана незаконит, да је поднешена листа једнострана и предложи, да се седница на ¼ часа одгоди и граничарима прилика да, по договору нову листу поднети.

Њега је подпомагао левицар Мизша Михајловић; — и тако буде предлог Мите Савића усвојен.

Седница се одгоди, корешовање се одложи. Заступници из границе креше се око Милана Михајловића и свештеника Паје Телечког, „лајтери“ стадоше народ вући и гурати лепо и на силу — и у том кошмању беше више нег један интересантан пример, који је кадар био граничара окуражити, а „лајтерима“ прилике дати, да на пољу уставности посумњају о њиховој „свемогућности“.

Пошто се седница наново отворила и граничарска листа предада одреди вел. жупан гласање, и изабере у комисију 2 лајтера, 2 деаковца и Шандора Поповића Пецију. —

При гласању самом игралицу у почетку лајтери знатну улогу, док није Ш. Поповић злогласног Сметнича ваљано усекнуо, усљед чега је овај мањи од маковог зрна био.

Гласало је свега 90. — Од отих гласаше на листу од жупана 61, а 29 на граничарску листу, и тако се она прва већином гласова прими.

Овоме извештају измао у кратко да додамо, да је несправдом понашање Срба бечкеречких представисмо узрок, што је први покушај осујећен; — уопште се мора приметити, да се Бечкеречани нимало не побринуше за дочек браће из границе, и да велики део ни дошао није у конгресацију, — зашто? То ће они најбоље знати.

Ако за овај пар нисмо ради имена оних Срба представника, који су позвани да у свакој прилици у интерес народа делају, и који у овој конгресацији нису учествовали, — овде навести, то чинимо само из тог узрока, да им недамо повода у будуће изостајати, и надамо се да ће своју погрешку увидити и исправити се.

Уопште се приметити да наша браћа из границе које из неког урођеног и несправног страха, које пак због тога што немају искуства на пољу уставне борбе, немогу сами собом управљати, као што своју нетактичност при склањању поменути листе показаше, у којој ни једног Романа не уврстише.

Отуд и беху Романи против нас — од других наговорени и напудани, тако огорчени, да сви скупа на листу великог жупана гласаше.

Међутим има времена, да се и то поправи, солидарност са Романима је нужна, а то увиђамо и ми и они.

Други дан беше продужење конгрегације; као најзнатије напомињемо, да је вел. жупан уредника „Торонтала“ безобразног мутавца Фридриха Балаша са достојанства поч. вел. бележника због тога скинуо, што је овај против њега у новинама писао.

Да је ово ужасан удар за Балаша био, видило се из његовог листа „Торонтала“, у коме је од муче и јада заборавао на сталну рубрику „омладина“.

С овим у свези стоји трњење деаковаца; Балаш са једним делом деаковаца бургија против великог жупана, како би га присилили да резигнује, те да Данијел из Елемира жупаном постане; Ронај као паметан човек неће на лепак, па би сад ту опасност радикалним начином одложио, и као што се говори, намеран је код владе се заузети, да „Торонтал“ субвенцију изгуби.

Идемо да видимо, ми с наше стране требамо само мало слоге, пак би могли бар кад и кад ушесвати.

Како је сад жупанијска конгрегација са долазном граничара за нас постала важнија, то ћемо редовно извешћа слати и јавности предавати све, што се овде буде догађало.

Из Босне, Хитим да вам напишем ово неколико ријечи прије, но што се и на последњем мјесту скела, која је до данас отворена била не затвори, те се тиме тако рећи од цијелог свијета одвојимо, — а ако се запитамо зашто? Турци веде због колере која мора по Аустрији. Истина је да је прије два мјесеца беснила колера по Славонији дуж Саве, и то се морало јавити валији, али кад? Они који добро познају Турке и сами ће знати и то прије но што ми рекнемо, да то није било одмах него тек после неког времена, — и зајиста се неће преварити. Е сад док је та вијест дошла до валије, док се есендија размислио, па док је онет он решио, да се све скеле затворе, то је подоста времена протекло. Прије неког времена затворисмо гостајничку скелу, па бродску, а тим брчанску, жупанску па ево сад дође ред и на шамачку. —

Али наше су есендије опет великодушни, па нећеду да нас ома баш са свим одјене од осталог свијета, они су нам оставили мало могућности, да се и даље промет продужава, јер и ту пристаје уз обалу путнички шараброд, — па су оце решиле да се установи карантин, и да сваки путник, који дође мора у њему 15 дана своју несрећну судбу оплакивати. А да кога Бог или боље рећи враг нанесе амо, па да види тај наш карантин, још изнапријед вам јамчимо да би сваког гроза спопала на први поглед. То вам је нека чатрља, у којој је до скоро ковао неки сиромаш ковач, па ни за њега није била добра, него ју је напустио.

Иста је чатрља слупана од неколико дасака; чим најмањи ветрић туне, онда све звјиди кроз цукотине, и сва се стане дрмати, мислиш обе ти се сад над главом срупити.

Сад смо вам дакле у кратко наслизали ту карантинску аграду, — а ја као прост човек мислим, а не знам еда ли ће се и учесни људи са мном сложити, да ће ту и здрав човек кроз 5—6 дана морати навући на се ма каку болестину, те ће у том Бумеау морати пропасти.

Па сад да се повратимо на прјеђашње питање, које смо поставили, а зашто се скеле затварају? Као што споменуемо прије, есендије веде да су то мере којима се мисли предупредити колери, која влада по Аустрији. Е па лијепо, а зашто ли су онда затворили скеле на ријечи Босној, кад у валајету босанскоме нејма те болести? Ту одма на први мах излазијасмо на видик, да није истина оно што Турци говоре, него да ту мора нешто друго скривено лежати, — а ми ће ме се потрудити, да то са неколико ријечи објасним.

Свакоме су читаоцу овага штованог листа познати догађаји, што се збивају по Градишкој а валија је мислио, да ће у своје плану само тако моћи успјети, ако деревенску нахију одвоји од осталих нахија, — а за најбоље је средство држао да ће бити то, што ће одсавуд саобраћај спријечити, а нарочито се Аустрији, јер су бива аге увиделе, да Срби из Аустрије многијем савјетима знатно припомажу кукавној раји. —

Дакле сад смо на чисто. — Турци се не боје токо природне колне политичке колере из Аустрије, контумац су зато тако подуже оставили, јер се надају, да ће моћи своје послове кроз 15 дана свршити. Шта будио даље јавићу.

Један рајетин, кога још није огријала зрака падишине свјетлости.

— Српски Бечеј 7. августа. Ових дана претрпесмо знатан губитак. Наш честити прота г. Александар Бастић преминуо је после дужег боловања 2-ог августа у вече у 64. години живота свога. Ко га је год познавао, признати мора, да смо у покојнику изгубили извретна и вредна свештеника; са својим примером понашањем, и науком могао је свима свештеницима за узор служити. Ни једну прилику неје пропустио, а да својом лепом поуком свој мли народ поучио не је. Придживао је тако рећи до последка свога, и ако и јест стар свештеник био, казивао је народу своје јасно и разоветно, без замршених црквено-словенских цитата тако, да га је свако сватити и појмити могао, камо је са својом чувеном поуком смерао. И што му се још у особити врлину уписати може, то је, да је српску књижевност свесрдо подпомагао, бар колико је мени познато, једну српску књигу претрпано не је, да ју набавио не је, а и сваком даном приликом — ако му се новац и не је преиснао, био је први међу онима, који су народу поклоне чинили. Колико би се добра могло учинити, да се многи наши свештеници, на дела нашег врлог проте угледају! Покојника је силни народ са више свештеника до гроба одратило. Србобрански нарох г. Лазар Кабански, кавао је сходну реч незаборављеном покојнику. Бог да му душу прости и вечан му спомен међу нама био! —

Овом приликом имао би нешто приметити. У крајевском респектиру пише за наше место да државно три пароха и једног систематизираниог спомобника. Ја би рекао да је то за нас много. Без систематизираниог спомобника били смо и до сада, а ово неколико месеци, од како се наш покојни прота поболео, показало је, да ми можемо подпуно задовољни бити и с два пароха као и они с нама, јер њи су два свагда на време и најуредније све дужности обавили, које би амала три, или по респектиру четир свештеника обављати. Зашто дакле да се не уштеди кад и где се може, и уштедени новац не употребити на толике наше местне

или опште народне потребе. Ми у нашем месту нит имамо довољан број школа, нит су нам учитељи, па ни сами свештеници довољно за свој труд наплаћени. Зар се не би овом приликом и на то обазрети могли? — Општини наша, ваља кад више своје власти, да се за то заузме и она ће за цело успети, та то јој је слободно и по респектиру читити.

Као што се у нашем месту нашло, тако би се зајиста и у другом ком, бар већем месту, честити особа наћи могло, који имају воље и времена, те да купе месечне прилоге на српско народно позориште. Наш вредни члан омладине брат Угљеша Крварић, латно се тога хваљенога посла у нашем месту а од чести и у околини, и већ има доста скупљеног новца, који је за сад стављен у овдашњу Бачко-Потиску штедијоницу на приклад. То је свима јасан доказ, да само радити ваља, па који шаком, који капом, помоћемо нашем младом и сиротном заводу, који у других сретних народа на врхунцу своје славе стоји, и само им на чест и понос служи.

Наша општина принула је својски да приреди беседу и чине се припреме око тога.

Честита наша црквено-школска општина, ода звала се епархијском школском одбору, те је заључила да једног од својих учитеља, о своме трошку на бечку изложбу пошље. У то име одредила је 100 ф. а. вр. Ако и јесте омања свота новца, ипак се добра воља за просветом и напредком нашој општини одрећи не може. Слава јој! —

Народна просвета.

— У Новоме Саду 10. (22) авг. (Програм гимн. карл. за год. 1873) Добилисмо овогодишњи програм гимназије карловачке. Ученика је у све осам разреда било 122, од којих су четир била приватна. У програму има једна расправа од проф. Ст. Лазића: „Размер у опште и хорајцијених епода на посе“. У рубрици под III. назначени су патрони гимназијски, и има их свега тројица, а два су места непопуњена, и то место покојног проте П. Николића и пок. мајора Матића. Сигурно се чека, да бар један децениум прође, па да се онда та места попуне; сад тек ако се 6 година навршило како је умро прота Николић.

У истој рубрици назначене су поименце и све особе, што чине вбор професорски. Ту читамо између осталог, да садашњи управитељ гимназијски г. Пантелић, служи већ 38 година и три месеца. Овде смо слободно управити једну малу интерелацију на патронат гимназије карловачке. Зна ли он, да закон прописује, да сваки професор после 30 годишњег службовања ступа у пензију, да има право на уживање потпуне плате, и да тај закон важи и за карл. гимназију? И зна ли, може ли себи представити патронат гимн. карловачке, шта значи 38 година учитељевати? Мартин Лутер је рекао, да је мученик сваки онај учитељ, који је свесно 7 година учитељевао. Или се може бити обе, да у акадима гимназије карловачке не буде јединствен овај пример, да је покојни професор Тома Војиновић служио преко 50 година. Ако се то обе, то је онда штогод друго. Да идемо сад даље. За г. Марка Маринковића, суплента, каже се у програму да служи 9 месеци. Овај је господин, као што је познато, дошао на Србије, где је такође службовао као учитељ; па како изгледа још старији од госп. Пантелића, то је по свој прилици и он већ куд и камо 30 годишње службовање премашио, те би по томе и он може бити био за пензију. Из рубрике под V., у којој се саопштава „извод знаменитији наредби, налога и дописа“ ваља да напоменемо нарочито две наредбе. Једна је под бр. 123. за год. 1872., којом се редуцира плата професорска на стару мању. Овде примећујемо, да је мађ. министарство просвете показало се већим пријатељем према гимназији, него л' патронат, јер што је гимназијским професорима повратило уживање плате, што ју је сабор наш г. 1870. одредио. Друга је наредба патронатова под бр. 56. за год. 1873., и гласи: „Вис. патронат 7. јунија II. бр. 29. М. 327. Желећи да се у гимназији овај поред умнога младежи образовања нарочито њезино религијозно морално васпитање унапређује, па да би се гимназијски професори и учитељи искључиво своје званију посветити и ученицима својима добар пример давати могли, — заључио је патронат у горе споменутој седници својој и издао сљедеће налоге:

1. Да сви професори, који поред свој професорског звањаја друго какво почасно обављају — на исто за 8 дана оставку дати имају, нити се у будуће таквога примају.

2. Да професори на тако зване беседе, села, и подбоне забаве и састанке, којих се посјеђивање и ученицима забрањује, од сада не иду, много пак мање сами у таквим приликама предавања држе.

3. Да исти професори имају свагда као и њихови ученици у цркву долазити и ученицима добрим примером у свему предходити, што су они односно цркве дужни чинити, дочим ће професори римске вере чреду своју држати.

Управитељ се гимназије за тачно извршење ових налога чини одговорним, и протопресвитер ће мјестни своја известија о томе Патронату подносити.“ Еле професори гимн. карловачке нису као и други грађани, они немогу уживати права грађанска, не могу бити члановима сабора, варошког представништва, школског или другог каквог одбора, чита-

онице и т. д.; они не смеју као и други свет за своје новце ићи на беседе, села, и друге забаве; они морају свагда ићи у прву и прота ће местни бележати њихове абенције од цркве, на саопштавати их патронату. Бог с вама људи! Та права грађанских могу се лишити само разни преступници и влочкинци. Ако сте као власт школска толико радознали, да знате, како се зове тајна, која унапређује науку и васпитање, то знајте, да се зове: honos et praesidium (одликовање и награђивање учитељства). Из рубрике под V. ваља још и ово да напоменемо. Под бр. 51. у тој рубрици има назначено, како патронат није могао уважити због великог трошка молбу професорске колегије, да се који члан њен пошаље на бечку изложбу о трошку фонда гимназијског. Нови Сад, који није познат са најбољег материјалног стања, одредно је 150 фор. управитељу варошке реалке за посету изложбе; шта више има села и сеода, која су својим учитељима по 200 фор. дали на ту цел; а патронат гимназије карловачке није могао ни једног професора послати у Беч због великог трошка. По томе је онда најбоље, да се професори карл. гимназије догле претрије, док не буде светска изложба у Карловци; онда бар неће требати бог зна каквог трошка; довољно ће бити по неколико шестака за улазнице. И има их, који још говоре, да ми не идемо напред!

НОВИ САД, 11. авг. Добили смо штампану споменицу босанску у немачком преводу, у којој неким гарантним силама предата. Она је сугласна са оном, коју смо ми по „Вудућности“ саопштили, са неким кратким додатком. Споменица је 31. јула (12. авг.) и 1. (13) авг. предана цару Аустријском, и гарантним силама. Подписана је од петорине пуновластива босански: Илије Вилбије, Боже Љубовића, Ивана Кувачића; Васе Савића, и Васе Видовића. У споменици од нас саопштеној праино место датума, кад је Валија натеривао Босанце на подисе, треба испунити са даном од 9. (21.) јула 1872. —

„П. Лојд“ споменицу предају те споменице вели, да се у њој „претерује“ страдање Босанаца. Наравно, жалба раје претерана је, а насиља Турака „П. Лојд“ нису ваљда ни онолика, какви ји „П. Лојд“ жели. Ако је то мишљење и гр. Анураније, који у таким стварима „П. Лојд“ инспирираје, онда то мишљење није ништа утешно од онога, што га је енглески посланик у Бечу изразио, и онда је поговарање о промени бечке политике према Турској и хришћанима у њој год а фраза, намењена на то, да неке очи замажу. Или страдања хришћана нису меру навршили све донде, док не би раја на колена пала, и склонила руке око Аустро-Угарске, односно Угарске, да се смиљују на њи, и да ји законе јануцетом Св. Стефана? Идемо да видимо дела, која ће на видик извести прави расположај владајућих кругова према страдајућим Босанцима.

О. Ево шта може власт да чини за време колере — т. ј. кад само хоће! Изабран је један санитетски одбор, који је узео себи за задатак, да све учини, што се може, да се уклони грозна опасност, која је у наше време тако почела маха отимати. Тај одбор је склопљен из два лекара и неколико трговаца и других грађана, де ови *наручише лекарије у вредности око 300 фор.*, те *разнос од куће до куће*, и остављају у свакој кући нужне прашкове и капице, као и средства за дезинфековање, *поучавају домаће како с тим да поступају*; каштигују новцем и затвором ко трпи у кући љубре и смрад и т. д. Они једном речи чине све, што се може, кад се хоће, и хвала Богу *колера опрече таким људма леђа!* — Само имамо приметити, да се ово не таче Новог Сада, него то се све чини у — *Перлезу.*

ДОВРОВОЉНИ ПРИЛОЗИ ПРЕБЕГЛИМ БОСАНЦИМА.

(Први списак).

Софија Пасковић 25 ф., уредништво „Застава“ 15 ф., Јосип Мачвански 15 ф., Гавра Мјатовић са синови 5 ф., др. Ст. Павловић 5 ф., Натосевић и Чавић 5 ф., др. М. Полит 5 ф., Стеван Јевтић 3 ф., Младен Магасимовић 3 ф., Младен Магасимовић 3 ф., Марија Трандафил 2 ф., др. Лаза Костић 2 ф., Стеван Брашовачки 2 ф., Ф. М. Милутиновић 2 ф., по 1 фор. приложине: Коста Трифковић, Стеван Ратковић, Цера Поповић, Браћа М. Поповић, Јован Бошковић, Стеван Гавриловић, Мита Кода, Мита Савић, др. Јован Јовановић, Корнел Јовановић, Љуба Стефановић, Јован Пирчић, М. Р. Стојковић, Миша Шладић адвокат, Н. Параскијевић, Миша Магасимовић, Петар Никовић, и др. Илија Вучетић. По 50 н. приложине: Богдан Ф. Стојковић, М. Каракашевић, Пира Бабин, и Павле Радонић. — Свега 109 ф. а. вр. што је послато г. Стојану Угрињићу у Новом Саду 8. (20) августа 1873.

Корнел Јовановић. Љуб. Стефановић.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Не може ми се на ино, а да пред светом незаречем моју најтоплију захвалност вредној и човекољубивој ватрогасној дружини новосадској и њеном честитом команданту г. Луки Јоцићу, на великом труду и пожртвовању што га показаше приликом пожара у мојој кући, чему се једино има захваљити, што је ватра ограничена остала на само једном делу штабског крова и сено, које се било запалило и почело маха отимати. Чланови су ватрогасне дружине са необичном хитривом ватром пута пресекали, тако да је за врло кратко време ватра сасвим поташена и опасност за моју и

мојих суседа куће, које су понавјаше трском покривене, срећно уклоњена.

Исто тако благодарим и ватрог. дружини г. Хеннера, која је такође позитална и сложено сагоревањем друштвом при гашењу ватре ревносно суделовала.

У Новом Саду 6. августа.

Јован Савић пишилер.

П О З И В.

На главну скупштину Матице српске у Новом Саду, која ће ове године бити 6. (18.) септембра, пре подне у 9 часова, позивају се овим сви чланови матичници.

Књижевно одељење Матице српске имаће свој скуп 3. (15.) септембра и првог дана за скупштине, после подне у 4 часа, на које се скупове позивају овим чланови књижевног одељења.

У Новом Саду, 28. јула (9. августа) 1873.

Секретаров заменик, Председник Матице српске, Јован Бошковић. Стеван Брашовачки.

ИЗВЕШТАЈ СТАРЕ ШТЕДИОНИЦЕ У НОВОМЕ САДУ

преко прве половине 1873. године.

ПРЕГЛЕД ПРОМЕТА.

Примање.	фор.	н.	Издавање.	фор.	н.
Преостатак готовине од 31. дек. 1872.	22501	56	Одплаћена главница улагачима	548203	08
Улози на књижице	495304	97	Камате на то	4329	93
Одплаћени зајам на непокретности	35394	—	Камате на зајма на непокретна добра	32995	—
Одплаћени прелуми	150269	82	„ прелуми	156996	82
Одплаћени зајам на меннице	486005	68	„ зајма на меннице	463752	64
Камате од зајма на непокретности	200885	49	„ административни трошкова	1549	82
„ од прелума	2991	88	„ чиновничке плате	2423	27
„ од зајма на меннице	12020	33	„ ремуерације	325	—
Провизије	8849	59	„ тантијеме управитеља	1128	47
Накнадно уплаћене приспеле камате	3992	62	„ одбора	1963	57
Конта дужника	5698	08	„ страни завода	85350	12
„ мањи доходак	305	56	„ осигурања против ватре	319	88
„ страни завода	91400	—	„ за подномагале кире	249	24
„ осигурања против ватре	258	—	„ камате страни завода	1471	09
„ доходак од осигурања	23	13	„ мањи дужника	8963	70
„ државни папира	2000	—	„ деловика	16078	50
„ камате од страни завода	79	02	„ кућевне кире	300	—
„ непокретности	306	64	„ државни папира	3000	—
„ деоничког капитала	250	—	„ одјетничке плате	125	—
			„ пореза	1318	20
			„ купљене непокретности	1095	—
			Остатак готовина за 1. јули т. г.	4798	04
	1337736	37		1337736	37

ПРЕГЛЕД СТАЊА

Активна.	фор.	н.	Пасивна.	фор.	н.
Конта готовине	4798	04	Конта главнице улагача	1086171	44
„ намењата	1910	—	„ страни завода	21510	—
„ зајма на непокретности	692172	62	„ деловика	2015	—
„ прелуми	110610	—	„ деоничарске улоге	250	—
„ зајма на меннице	309821	60	„ резервног фонда	44100	—
„ осигурања против ватре	863	23	„ кауције чиновничке	3200	—
„ тантијеме управитељеве	700	—	„ пензије	2131	51
„ кућевне непокретности	2163	61	„ тантијеме одбора	33	60
„ депозита	3200	—	Свота изравнања као добит	21805	25
„ државни папира	1670	—			
„ мањи дужника	8307	70			
	1131216	80		1131216	80

ПРЕГЛЕД ДОБИТКА И ГУБИТКА.

Издавање.	фор.	н.	Примање.	фор.	н.
Конта пореза	1318	20	Конта камате од зајма на непокретности	27178	31
„ одјетничке плате	125	—	„ камате од прелума	3443	42
„ чиновничке	2423	27	„ камате од зајма на меннице	15181	37
„ административни трошкова	1549	82	„ провинциона	8849	59
„ камате страни завода	1733	—	„ накнадно уплаћени приспели камата	3992	62
„ кућевне кире	300	—	„ мањи доходак	305	56
„ камате улагача и то			„ доходак од осигурања	23	13
„ исплаћени 4329 ф. 93 н.	29718	87			
„ капиталисани 25388 ф. 94 н.	21805	25			
Свота изравнања	58974	—		58974	—

ТЕОДОСИЈЕ ПОПОВИЋ с. р., књиговођа.

ОГЛАСИ.

С Т Е Ч А Ј.

На упражњено учитељско место у српској народној школи у Пакраду, отвара се стечај; плата је 315 фор. а. вр. пристојан стан и 6' тридх дрва довежених у кулу.

Г.Г. потражитељи позивају се, да до последњег августа пошљу своје молбенице — са исказима, да су свршили принаредњу — овојем стеч. одбору.

Изабраном учитељу спадаће у дужност и појање у случају потребе.

Из седнице местног шк. одбора, у Пакраду 30. јула 1873. Димитрије Јосић председник шк. одбора.

С Т Е Ч А Ј.

Овим се исписује стечај на следећа упражњена места учитељска, и то:

- 1. у Милутиној, 2. у Канели 3. у Газија 4. у Класи 5. у Слатини 6. у Смуди и 7. у доњем Рајћу. Са учитељским звањем у Милутиној скопчана је год. плата од 400 фор. а. вр. 6 кв. дрва и слободан стан; са учитељским звањем: у Канели, Газији, Класи, Слатини и Смуди скопчана је год. плата од 315 ф. а. вр. стан и огрев; а са учитељским звањем у доњ. Рајћу скопчана је год. плата 300 фор. а. в. стан и башта.

Молбенице нека поднесу овамо подређене молбенице своје најкашње до 25. августа о. г.

Из седнице епар. шк. одбора у Пакраду дне 21. јула 1873 год. држане.

Епар. шк. одбор пакрачки.

С Т Е Ч А Ј.

На упражњено учитељско место женског разреда. Годишња плата је у готовом новцу 120 ф. писарина 2.20 кр. 25 кибли жита, 25 кибли кукуруза. 1. ланац орање земље, 2 аята тврдих дрва, 3 аята сламе, слободан стан с баштом. Потражитељи имају се с молбеницама нужних докуменатама саопштити до 15 августа о. г. обратити на у Фарваклинду 25 јула 1873.

Црквену општину.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Н. М. у С. Немамо вашег дописа од 19. јула, а ако мислисте ово од 31. јула, што је друго што, него допис, изволите нам оставити на увиђење: кад ћемо наћи за годно, да се штама.

Г. У. Т. у М. кад је толико времена чекати могло, може још које време, на исти разлога, који још нису престали.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Сисак 17. авг. (Пословни вјестник од Шилуша и друга.) Кукуруза нема великог односа, но цене ипак напредују, што се слабој залихи с једне, и чврстим ценама у ценама у Пешти, које ће сваки данни привоз банатске робе за овамо смести — с друге стране приписати може.

Промет прошле недеље скупа изнаша од прилике до 3000 вагана, и држи се данас прва банатска роба по ф. 4.05—12 новч. на 86 ф. првог коштања.

Јечма нема. Зоб је у врло угодном мњењу, и плаћа се данас нова хрватска роба ф. 2.95 н. до 3 фор. — Бечки цент првог коштања.

Воде су малене, за лађене терете недостатне. Време је јако суво.

О Г Л А С.

Од стране управе варошке реалке овим се обзнањује, да ће се у почетку идуће школске године у реалци отворити четврти разред. Родитељи и старатељи нека се изводе зарад уписивања пријавити 29. и 30. (по новом) у школској писарници, у Н. Саду 20. августа 1873.

1—3 Управа вар. реалке.

Бр. 1721. О Г Л А С

Јавна дражба ради под закуп издавања отаве састојеће се из 500—600 ланаца на предјуму Јарковци за ову јесен обдржавати ће се 21. августа (2. септембра) о. г. у 2 сата по подне на одаји истог предјума, односно на лицу места. На захтев купаца издавати ће се иста отава и на партице под закуп.

Од варошког магистрата у Карловци 19. августа 1873.

Ристип Т. Кренија

градоначелник 1—3 град: подбележник

С Т Е Ч А Ј.

Код православне општине у Милеушки, жупанији крижевачкој — управљено је учитељско место — на које се отвара овим „стечај.“

Плата је на годину у готовом новцу 400 фор. 12 квата дрва (6 за учитеља 6 за узгоју), и слободан стан са приличном баштом.

Конкуренти нека молбенице са сведодбама о свршеним педагошким наукама по § 58 школске уредбе — а која су већ учитељско звање обављали и сведодбу о досадањем службовању до 17 августа о. г. правено-школском одбору пошљу. —

У Милеушки, 23. јунија, 1873. Стефан Бујић, парох.

Бр. 3497. О Б Ј А В А

Од стране овога магистрата овим се до општег знања ставља, да ће се вар. калдрма 27-ог августа о. г. по рим. у 9 сати пре подне путем јавне дражбе издавати под закуп на једну односно три године.

Дражбени услови могу се у вар. економату увидети. Од магистрата сл. др. вароши Новог Сада 15-ог августа 1873.

Илија Ползовић, с. р. Паво Мачвански, с. р. подбележник. 3—3 градоначелник.

Бр. 1454. К О Н К У Р С

Општина вароши Параћина, која има до 6500 својих становника, жели имати апотеку.

Кои би апотекар желео у овој вароши такову отворити, нека се општини представи са својим условима најкашње до 20. августа ове године.

Параћин 23. јула 1873. год.

Јерем. Р. М. Лоброд, Д. Х. Илић, деловођа, председник општине.

С Т Е Ч А Ј.

При Земунској српско-православној општини биће од 1. Октобра т. г. управљено место Ликовоје.

Са звањем овим скопчана је годишња плата од А. в. ф. 600 — и годишњи прилог од А. в. фор. 200. — од овдашње српско-крквено-печачке задруге, којој је исти Ликовоја при- додан.

Потражитељи нека молбенице са нужним сведодбама до краја августа т. г. подписаној општини пошљу.

У Земуну 30-ог Јула 1873.

Српска црквено-православна општина.

С Т Е Ч А Ј.

У Тителу у горњој школи управљено је место учитеља са платом 400 ф. и слободан стан са великом баштом. Проситељи који би желели ово звање пошљити, нека своје молбенице са нужним сведодбама најкашње до 25 августа по нашем календару, председништву ове општине пошљу —

Учитељ је дужан у први појати.

Из седнице вапрдне главне скупштине, држане у Тителу 2 августа 1873.

Милан Јовановић, 3—3 Атанасија Поповић, перовођа, парох и председ.

С Т Е Ч А Ј.

Овим се отвара стечај на овдашње управљено учитељско место. Плата је ова: 147 ф. а. вр. — 55 пољудна жита — 10 аята дрва, — четири ланца орање земље, — и слободан стан.

Проситељи морају бити чисти овејани Срби; наставни језик је српски. — Али из узрока што је општина непоплатна, нише се да је проситељ и у романској језику вештан.

Молбенице се имају до 10-ог септембра т. г. на долендо- писаног послати.

У Малом Бечереку 2-ог августа 1873.

Т. В. Надашки, управитељ школе.

3—3

У књижици Г. Ј. МАНЦА У

БЕЧУ (G. J. Manzsch's Buch-

handlung in Wien) изашла је

књига за младеж „Робисон

Крусе“ са 100 слика украшених

и елегантно увезана. Цена је 1

фор. 20 новч.

Многобројне наруџбине, које

су на ту ваљалу књигу до сада

стигле, најбољи је доказ њене

потребе за младеж, а многи срп-

ски листови, врло су се похва-

но о овом преводу изражали.

Писма са наруџбинама по

горњом адресом, примају се 1

на српском језику. 12—12